

Bilten I

Vladavina prava i ljudska prava u Crnoj Gori

Podgorica, maj 2022.

Građanska alijansa, Crna Gora
maj 2022. godine

Autori

Jasmin Ćorović

Ivana Dođić

Milena Božović

Prelom i dizajn

Zoran Zola Vujačić

Izradu ovog izvještaja finansijski su podržali Balkanski fond za demokratiju, projekat Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država i Ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu.

Stavovi izneseni u ovom izvještaju ne moraju nužno odražavati mišljenje Ambasade Kraljevine Norveške, Balkanskog fonda za demokratiju, njemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država ili njihovih partnera.

SADRŽAJ

Jasmin Ćorović

Ratni zločini i tužilaštvo u Crnoj Gori.....4

Ivana Đođić

Da li se Crna Gora prepoznaje po korupciji i organizovanom kriminalu?6

Milena Božović

Zastupljenost žena u društveno-političkom životu9

JASMIN ĆOROVIĆ
Potpredsjednik Bošnjačke stranke
jasmincorovic@gmail.com

Ratni zločini i tužilaštvo u Crnoj Gori

Vili Brant je dvadeset i sedam godina nakon okončanja drugog svjetskog rata, kao prvi njemački kancelar koji je stupio na tle Poljske nakon završetka rata, kleknuo na spomenik žrtvama u Varšavi i time otvorio put pomirenja između Njemaca i Poljaka. Dvadeset i sedam godina nije kratak period. Dug je put od ubijanja do katarze i prihvatanja krivice i odgovornosti. Prihvatanja koje je mučno, ali neophodno i neminovno ako se želi iskoračiti i krenuti dalje. Njemci su smogli snage, zato su danas tu gdje jesu.

Dvadeset i sedam godina nakon okončanja rata u Bosni i Hercegovini, mi na prostoru bivše Jugoslavije, za razliku od Njemaca, još uvijek tumaramo balkanskim bespućima. Bez Vilija Branta, bez odgovornosti, bez katarze, bez pomirenja. Zato smo tu gdje smo. A tu gdje jesmo, tu su i dalje Ratko Mladić i Radovan Karadžić heroji. Tu gdje jesmo, iscrtavaju se i dalje razni šovinistički murali i grafiti, i skandiraju parole poput one „Nož, žica, Srebrenica“, „Ubij, zakolji da Šiptar ne postoji“, itd. Tu se i dalje mrzi, žmuri na istinu, vjeruje u zablude. Nema želje za pomirenjem, onim istinskim i pravim. Zločini nijesu dobili svoj pravi i potpuni krajnji ishod. Velikodržavne, retrogradne ideologije iz devedesetih su se povampirile i šire se poput bauka. Njemci su imali Vilija Branta ali i jake i društveno odgovorne institucije. Mi na Balkanu, na žalost nijesmo imali ni Branta ni jake i odgovorne institucije.

Kada je Crna Gora u pitanju, a ogradiću se na taj prostor, stanje je nešto bolje nego recimo u Srbiji, Hrvatskoj i BiH, ali je daleko od idealnog. Nedavno je usvojena Rezolucija o genocidu u Srebrenici i moram priznati da je time napravljen iskorak. Ali, isto tako treba imati na umu da je to zločin koji se desio na teritoriji druge države, od strane aktera i nalogodavaca koji nijesu iz Crne Gore, pa je i priznanje i prihvatanje realnosti u tom slučaju znatno lakše.

Šta je sa zločinima koji su se desili u Crnoj Gori, koje su počinili građani Crne Gore ili koji su počinjeni nad građanima Crne Gore? Bukovica, Morinj, Štrpci, napad na Dubrovnik, deportacija bosanskih izbjeglica, Kaluđerski laz, porodica Klapuh?

Ni jedan od ovih zločina nema valjan pravni epilog. Crnogorsko tužilaštvo i sudstvo su pali na ovom ispitu. Ono što se može čuti iz ovih institucija po pitanju ratnih zločina u Crnoj Gori dovoljno govori u kakvom se stanju one, na žalost, nalaze. One prosto vaze za jednom snažnom i sistemskom reformom. Nerasvijetljeni ratni zločini u Crnoj Gori rasvijetlili su stanje crnogorskog tužilaštva, koje je neslobodno, politički determinisano, nekompetentno, neprimjetno i jako slabo. Kada govorimo o ratnim zločinima u Crnoj Gori, poput papagaja ponavljaju jednu nevjerovatnu frazu koja glasi: „Nije bilo političke volje da se ovi slučajevi riješe“.

U zemlji koja sebe naziva demokratskom i Ustavom definiše za republiku, gdje se podrazumijeva podjela na tri grane vlasti - zakonodavnu, izvršnu i sudsku, gdje svaka od tih grana vlasti ima svoje organe koji vlast vrše nezavisno od organa drugih grana vlasti, što znači da se ni jedna grana vlasti ne može i ne smije miješati u rad drugih grana vlasti u mjeri u kojoj bi miješanje preraslo u dominaciju volje jedne grane vlasti nad drugom, crnogorsko sudstvo, tačnije tužilaštvo, stavom da nije bilo političke volje u rješavanju ratnih zločina u Crnoj Gori nije samo bacilo ljagu na zvaničnu politiku zemlje i političke aktere koji nijesu bili voljni da rješavaju ove zločine, već je direktno priznalo da je dopustilo miješanje drugih grana vlasti (zakonodavne i izvršne kao političke) u rad vlastitih organa. I ne samo da je dopustilo uticaj političke volje u vlastiti rad, već je političku volju prihvatilo kao uslov vlastitog djelovanja. To je poražavajuće.

Poražavajuće i za sudstvo, i za tužilaštvo i generlno za državu koja sebe naziva republikom i demokratijom.

Na građanima Crne Gore je, kao nosiocima suvereniteta, da uoče slabosti vlastitih institucija i učine ih boljim i funkcionalnim. To je imperativ ako se želi iskoračiti. Crnogorsko tužilaštvo i sudstvo, ako želimo naprijed, moraju poput Branta, hrabro i beskompromisno kleknuti pred ratnim zločinima koji tangiraju Crnu Goru i osloboditi se okova političke volje koja ne bi smjela da determiniše njihov rad i ono zbog čega su formirane.

Ratni zločini ne zastarijevaju.

IVANA ĐODIĆ

Pravni savjetnik u NF „Građanska alijansa”
ivanadodjic.ga@gmail.com

Da li se Crna Gora prepoznaje po korupciji i organizovanom kriminalu?

Pojam korupcija potiče od latinske riječi corruptio, što bi se moglo prevesti kao „pokvarenost”, „podkupljivost”, a definicija korupcije u najširem smislu obuhvata nezakonito korišćenje državnog i društvenog položaja radi sticanja sopstvene koristi. Danas se kao definicija korupcije najčešće uzima definicija Svjetske banke, koja glasi: „Korupcija je zloupotreba javnih ovlašćenja u sopstvenu korist”.

Ako pođemo korak dalje i nastavimo da govorimo o osnovnoj podjeli korupcije, nameće se pitanje da li i u kojoj mjeri svi ti oblici i vrste korupcije postoje danas u Crnoj Gori. Prva, tzv. „**Bijela korupcija**” ili nepotizam, po Vujakliji se definiše kao “pojam koji označava ponašanje pojedinaca, najčešće nosilaca političke, ekonomske, vojne ili neke druge moći i uticaj kojim, zbog svog povlašćenog položaja, obezbjeđuju beneficije i druge pogodnosti članovima svoje porodice, rođacima ili njima bliskim osobama u odnosu na druge osobe”. Druga vrsta korupcije, „**Siva korupcija**” funkcioniše po principu „usluga za uslugu”, dok se treća vrsta, „**Crna korupcija**”, uglavnom veže za pružanje određene novčane naknade onom ko vam omogući određenu „stvar” koja vam po zakonu ne pripada. Jasno je da su svi ovi oblici korupcije u velikoj mjeri prisutni u Crnoj Gori. Kada govorimo o nepotizmu, nerijetko možemo čuti da ga pojedini pokušavaju opravdati na način što žele uvjeriti javnost da je Crna Gora mala država i ako bi se temeljnije sagledalo, imate porodične i rodbinske veze sa velikim brojem porodica. Istina je da je Crna Gora mala država, dovoljno da većina građana zna da je nepotizam osnovni oblik korupcije koji ovdje vlada decenijama unazad. Rodbinska, porodična, kumovska veza je vrlo često dovoljno mjerilo pri zapošljavanju, bez obzira na stručne kvalifikacije.

Nepotizam u sistemu zdravstva je možda i najočigledniji za građane Crne Gore. Pitanje za sve nosioce političke vlasti je da li ostvarivanje prava na obaveznu zdravstvenu zaštitu treba da zavisi od rodbinsko-prijateljskih veza i poznastava? Većina građana Crne Gore učestvuje u korupciji kada je u pitanju zdravstveni sistem, a da sami toga nijesu svijesni. Vrlo često na pitanje: „Da li znate da ste počinili korupciju?” odgovor glasi: „Ne”. Iza rečenice „**valja se**”, koja je jako dobro poznata u sistemu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu, krije se korupcija. Oštro je reći uvijek, ali ću reći da vrlo često građani Crne Gore koji se liječe na teret Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore, nakon obavljene operacije, ili kako bi ista bila u realnom roku zakazana, daju prigodan poklon pod izgovorom „**valja se**”. Tako npr. za rođenje djeteta gotovo da se zna i tarifa koju je potrebno da porodica pripremi unaprijed, osim flaša sa pićem i gozbe koju treba pripremiti za medicinsko osoblje. Iako u Crnoj Gori nemamo sudskih postupka, samim tim ni presuda koje se odnose na korupciju u zdravstvenom sistemu, o njoj se vrlo često govori, a pojedini mediji su o tome i izvještavali.

Posebno zabrinjavajuća za Crnu Goru jeste korupcija na viskom nivou. Korupcija je u Crnoj Gori danas dostigla svoj rekordni nivo, a pravo da to kažem daje mi trenutno stanje u sudstvu, tužilaštvu, pravosuđu, upravi policije, a slobodno mogu reći i stanje u svim crnogorskim institucijama. Ovakvo stanje u državnim institucijama i uticaj korupcije na njihovo funkcionisanje definitivno je usporilo ulazak Crne Gore u Evropsku uniju. Iako smo nakon 20. avgusta 2021. godine, nakon smjene dugogodišnje vladavine jedne partije, očekivali aktivniju borbu protiv korupcije, prema rezultatima se može zaključiti da postoje određene aktivnosti, ali da one nijesu dovoljne. Jedna od tih aktivnosti je lišavanje slobode bivše predsjednice Vrhovnog suda Crne Gore kao i predsjednika Privrednog suda Crne Gore. Međutim, dokumentacija vezana za izgradnju autoputa, koja je jako upitna sa aspekta zaduživanja i realizacije ovog projekta, koji je najveći do sada za Crnu Goru, nije javno dostupna iako trenutno funkcioniše treća vlada od započinjanja projekta izgradnje autoputa. Ono na čemu se definitivno mora raditi je sprečavanje korupcije kada je u pitanju „divlja gradnja” i legalizacija takvih objekata. U prošloj 2020. godini Specijalno tužilaštvo je lišilo slobode direktora Uprave za nekretnine, pod sumnjom da je organizovao kriminalnu grupu koja je nezakonito upisivala državno zemljište u zoni morskog dobra na fizička i pravna lica. Ovaj predmet nije dobio krajnji epilog, jer nakon ukidanja pritvora osumnjičeni nije dostupan pravosudnim organima u Crnoj Gori.

U izvještajima Stejt departmenta konstatuje se da Crna Gora ima veliki broj neriješenih slučajeva pred sudom, te da se postupci za određene predmete vode duže od jedne decenije. Takođe, nezadovoljni su što se zakon ne primjenjuje jednako za sve. Iako je 42. Vlada Crne Gore izmijenila Zakon o državnom tužilaštvu, kako bi na čelne pozicije došli ljudi koji će svoj posao obavljati časno i profesionalno, a prije svega u fokus svog djelovanja staviti borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije, nije moguće očekivati od pojedinca, kao što je trenutno očekivanje od Specijalnog državnog tužioca g-dina Vladimira Novovića, da sam vodi borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala. Neophodna je reforma sudstva, tužilaštva, pravosudnog sistema u cjelosti, kako bi se ostvarili konkretni i značajni rezultati.

Za potrebe Evropske unije u Crnoj Gori i Vlade Crne Gore, agencija DeFacto Consultancy sprovela je istraživanje „Stavovi građana o evropskim integracijama i procesu pristupanja EU”. Ovo istraživanje je pokazalo da 25% ispitanika kao uzrok zbog kojeg Crna Gora nije pristupila Evropskoj uniji vidi korupciju, 15% problem vidi u organizovanim kriminalu, dok 14% ispitanika problem identifikuje u nedostatku političke volje.

■ Uticaj korupcije ■ Uticaj organizovanog kriminala ■ Nedostatak političke volje ■ Drugi uzroci

MILENA BOŽOVIĆ
Predsjednica Skupštine opštine Bar
milena.bozovic@bar.me

Zastupljenost žena u društveno-političkom životu

Jedan od preduslova za učešće žena u političkom životu jedne zemlje je postojanje odgovarajućeg normativnog okvira koji omogućava ostvarivanje prava žena na političko reprezentovanje i njegovu zaštitu. Iako svaka zemlja samostalno formira sopstveno zakonodavstvo na osnovu društvenog i državnog uređenja, prilikom njegovog kreiranja dužna je da se pridržava standarda i principa koji su uspostavljeni u međunarodnom pravu.

Jedan od prvih značajnih koraka ka uspostavljanju rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori bilo je usvajanjem Ustava 2007. godine. Ustavom je predviđena obaveza države da jemči ravnopravnost žene i muškarca i razvija politiku jednakih mogućnosti (član 18). Pored ravnopravnosti žena i muškaraca, član 8. Ustava predviđa zabranu svake, neposredne ili posredne diskriminacije, po bilo kom osnovu. Ipak, u cjelokupnom tekstu Ustava dominira princip nacionalne ravnopravnosti, dok je rodna ravnopravnost proklamovana u samo dva navedena člana. Prvi antidiskriminacioni zakon i istovremeno i najznačajniji zakon u oblasti rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori je Zakon o rodnoj ravnopravnosti donijet 2007. godine. Pomak je napravljen i Zakonom o izboru odbornika i poslanika, koji garantuje minimum 30% kandidata manje zastupljenog pola, kada su izborne liste u pitanju.

Analiza zastupljenosti žena u političkom životu Bara

U sklad

- 1.
- 2.
- 1.

Skupština je predstavnički organ građana Opštine. Mandat Skupštine traje četiri godine. Čine je odbornici koje biraju građani na osnovu slobodnog, opšteg, jednakog i neposrednog biračkog prava. Broj odbornika se utvrđuje posebnom odlukom, u skladu sa zakonom.

Skupština opštine Bar broji 37 odbornika.

Predsjednika Skupštine bira Skupština iz reda odbornika, većinom glasova ukupnog broja odbornika.

Na poziciji predsjednika Skupštine opštine je **žena**. Takođe, na čelu sekretara Skupštine je **žena**.

Od 37 odbornika, 14 su žene, što čini **38%** zastupljenosti žena.

Uzimajući u obzir da Parlament Crne Gore broji 81 poslanika, od čega su 22 žene, što čini **27%**, procenat zastupljenosti žena u lokalnom parlamentu Opštine Bar je mnogo veći, čak **38%**.

■ muškarci
■ žene

Zastupljenost žena u Parlamentu Crne Gore

■ muškarci
■ žene

Zastupljenost žena u SO Bar

Radna tijela Skupštine opštine Bar čine Odbori i Savjeti. Skupština ih obrazuje radi efikasnog i racionalnog vršenja poslova iz svoje nadležnosti.

Odbori:

- ◆ Odbor za Statut i propise
- ◆ Odbor za izbor i imenovanje
- ◆ Odbor za finansije i privredu
- ◆ Odbor za planiranje i uređenje prostora i komunalno-stambenu djelatnost
- ◆ Odbor za društvene djelatnosti
- ◆ Odbor za međuopštinsku i međunarodnu saradnju

Na čelu **četiri** Odbora se nalaze žene.

Savjeti:

- ◆ Savjet za davanje predloga naziva naselja, ulica i trgova
- ◆ Savjet za zaštitu životne sredine
- ◆ Savjet za predstavke i pritužbe
- ◆ Savjet za rodnu ravnopravnost
- ◆ Savjet za poboljšanje položaja invalidnih i hendikepiranih lica

Na čelu **tri** Savjeta se nalaze žene.

2. Predsjednik opštine

Predsjednik opštine je izvršni organ Opštine. Bira se na vrijeme od četiri godine. Kandidata za predsjednika Opštine predlaže najmanje jedna trećina odbornika.

Na čelu opštine Bar se nalazi muškarac, dok je od dva potpredsjednika jedna žena.

Organe lokalne uprave čine Sekretarijati, Posebne službe i Stručne službe.

Sekretarijati:

- ◆ Sekretarijat za lokalnu samoupravu
- ◆ Sekretarijat za kulturu, sport i mlade
- ◆ Sekretarijat za imovinu, zastupanje i investicije
- ◆ Sekretarijat za uređenje prostora
- ◆ Sekretarijat za komunalno-stambene poslove i zaštitu životne sredine
- ◆ Sekretarijat za finansije
- ◆ Sekretarijat za razvoj
- ◆ Sekretarijat za privredu

Na čelu **pet** Sekretarijata se nalaze žene.

Posebne službe:

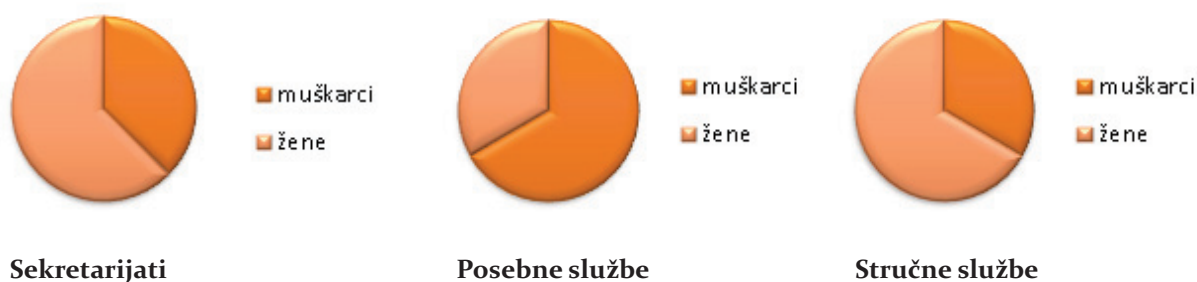
- ◆ Služba za vršenje komunalnog nadzora - Komunalna policija
- ◆ Služba zaštite i spašavanja
- ◆ Služba za unutrašnju reviziju

Na čelu **jedne** službe se nalazi žena.

Stručne službe:

- ◆ Služba predsjednika opštine
- ◆ Služba glavnog administratora
- ◆ Služba glavnog gradskog arhitekta

Na čelu **dvije** službe se nalazi žena.

Opština Bar ima osam preduzeća čiji je osnivač Skupština i to:

- ◆ D.O.O. Vodovod i kanalizacija
- ◆ D.O.O. Komunalne djelatnosti
- ◆ JU Kulturni centar
- ◆ D.O.O. Sportsko-rekreativni centar
- ◆ Turistička organizacija Bar
- ◆ D.O.O. Lovstvo
- ◆ D.O.O. Možura
- ◆ Lokalni Javni Emiter „Radio Bar“ D.O.O.

Od navedenih preduzeća, samo na čelu Lokalnog javnog Emitera „Radio Bar“ D.O.O. se nalazi **žena**. Kada su u pitanju upravljački organi navedenih preduzeća (upravni odbori), žene se nalaze na čelu **tri** odbora od njih osam.

Analiza zastupljenosti žena u drugim državnim organima koji djeluju na području Opštine Bar

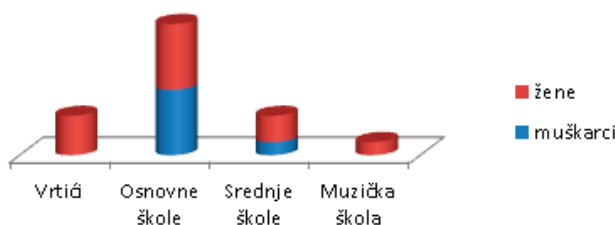
Na području Opštine Bar gravitiraju i sljedeće državne organizacije:

- ◆ Luka Bar
- ◆ Opšta bolnica
- ◆ Pošta
- ◆ Zavod za zapošljavanje
- ◆ Centar za socijalni rad
- ◆ Osnovni sud
- ◆ Notari

Na čelu Osnovnog suda i Centra za socijalni rad se nalaze žene. Kada su u pitanju notari, od pet notara tri su žene.

Kada je obrazovni sistem u pitanju, stanje je sljedeće:

- ◆ u Opštini Bar postoje tri vrtića, gdje su na rukovodećim pozicijama tri žene;
- ◆ deset Osnovnih škola, na rukovodećim pozicijama se nalazi pet žena;
- ◆ tri srednje škole na čijem čelu se nalaze dvije žene;
- ◆ muzička škola na čijem čelu je žena.

Zastupljenost žena na čelnim pozicijama u političkim partijama

Političke partije zastupljene u Baru su sljedeće:

- ◆ Demokratska partija socijalista
- ◆ Bošnjačka stranka
- ◆ Liberalna partija
- ◆ Socijaldemokrate
- ◆ Biram Crnu Goru – Biram Bar
- ◆ Demokrate
- ◆ URA
- ◆ Nova srpska demokratija
- ◆ Socijalistička narodna partija

- ◆ Socijaldemokratska partija
- ◆ Prava Crna Gora

Od ukupno jedanaest partija koje djeluju na području Bara, na čelu dvije političke partije se nalaze žene.

Zaključak

Nažalost, Crna Gora je još uvijek država patrijahalne političke kulture čijim političkim prostorom dominiraju muškarci, dok se žene u crnogorskom društvu nalaze na političkim marginama. Iako je posljednjih godina napravljen pomak u osvješćivanju žena o potrebi da budu više uključene u političkom životu, Crna Gora je i dalje veoma daleko od ispunjavanja međunarodnih standarda koji se tiču ravnopravne zastupljenosti polova u politici.

Ovom analizom zaključujemo da u Opštini Bar jeste napravljen pomak posljednjih godina u osnaživanju žena, koji se ogleda u njihovom angažovanju kako u lokalnom parlamentu tako i u organima lokalne uprave. Ali, tu ne treba stati, već nastaviti pružati šansu pripadnicama manje zastupljenog pola, da jednako sa muškarcima kreiraju društveno politički život Bara. Posebnu pažnju treba posvetiti pružanju prilika da žene budu angažovane na pozicijama moći, odlučivanja i finansijskog djelovanja.